

Izjeto vsak dan razen nedelj in praznikov.
Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

Uredništvo in upravniški prostor:
2857 S. Lawrence Ave.
Office of Publication:
2857 South Lawrence Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXII. Chicago, Ill., petek, 5. julija (July 5), 1929. STEV.—NUMBER 156
Cena lista je \$6.00. Entered as second-class matter January 23, 1916, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918. Subscription \$6.00 Yearly

Konstruktivno delo na programu delavske vlade

MacDonald pozval parlament na sodelovanje v interesu ljudskih interesov. Podpiranje premoga sugerirano. Debatna konservativci.

London, 3. jul. — Program angleške delavske vlade, vključen v kraljevi poslanici, ki je bila včeraj prečтана v zbornici, ima sedee glavne točke:
Prijateljski odnosi z vsemi tujimi narodi.
Reparacijski pakt z Nemčijo se odobri in na temelju tega pakta se izprazni Porenje in vrne pokrajina Nemčiji.
Z Združenimi državami so se začeli razgovori v svrhu redukcije mornarice in želja, da se pridružio tudi ostale velesile in sodelujejo pri razoroževanju na morju.
Obnova diplomatskih odnosov z Unijo sovjetskih socialističnih republik.
Notranje zadeve: očrta brezposelnosti. Zbornici se predlože razni načrti kot reorganizacija premoževne industrije z vraščanjem državnega lastništva premoževnih žil in mineralij, dalje se uvede preiskava v svrhu izboljšanja in kooperiranja industrije železa, jekla in bombaža.

Ratifikacija washingtonske pogodbe za zavarovanja, starostnega zavarovanja in zakona pokojnine za vdove in sirote.
Pobijanje alkoholizma. V ta namen se izvrši obširna preiskava, na podlagi katere bodo pripravljene zakoni v zvezi s trgovino z opojnimi pijačami.
Kazne druge reforme.
Bivši premijer Baldwin je takoj odprl debato in opozoril MacDonalda, da ne sme veliko pričakovati od mornarice, ki je prečakavala z Ameriko, da je prav, če obišče predsednika Hooverja. Dalje je čestil laborite, da so pravzaprav manjšina v zbornici, zato ne smejo "trčati časa z visokoletečimi načrti, ki zapletajo stranke v konflikte, upeli pa ne bodo. Delavska vlada mora tudi paziti, da se bo držala starih dolgovnih paktov in da bo ščitila zunanjo trgovino.

Lloyd George je tudi vprašal MacDonalda, kaj misli vlada storiti z volilnim zakonom, ki je zastarel in potrebuje revizije.
MacDonald je v dolgem govoru pojasnil, da laboritska vlada ne namerava izživati konflikta s kakimi velikimi ekonomskimi ali socialnimi eksperimenti, ker se dobro zaveda, da nima absolutne večine. Dela je dosti, pri katerem zbornica lahko sodeluje v interesu ljudstva, predvsem brezposelnega delavstva, ki mora prvo dobiti pomoč.
Levo krilo delavske stranke ni zadovoljno s deklaracijo vlade. Poslanec tega krila so predlagali, da se deklaracija amandira z zahtevo za nacionaliziranje premoževnikov, jeklarke industrije, tekstilnih tovarov, železnice in zunanje trgovine.
"The Daily Herald", glasilo delavske stranke, priznava, da program ne vsebuje vsega, kar stranka zahteva, toda to je komaj začetek in za prvi korak je treba previdnosti, če se hoče vlada obdržati na krmilu.

Socialist izvoljen za predsednika državne del. federacije.
Billings, Mont. — James P. Graham, dolgoleten aktiven član socialistične stranke, je bil na tujaknji konvenciji Montanske delavske federacije izvoljen za njenega predsednika.
Konvencija je sklenila, da organizacija prispeva k agitaciji za izboljšanje državnega kompenzacijskega zakona; razpravljala je tudi o delavski zakonodaji in se zavzela za organiziranje delavcev.

Slavka krojaških delavcev v New Yorku
Izdelovalci ženskih sukenj pozvani na stavko.
New York, N. Y. — Dne 2. julija se je tukaj pričela stavka krojaških delavcev, ki so zaposleni v industriji za izdelovanje ženskih sukenj. 28 tisoč krojačev je bilo pozvanih na stavko. Delavci so zapustili krojaške delavnice in tovarne ob desetih uri zjutraj in odkorakali v šestnajst dvoran.

Zadnja splošna stavka teh newyorških krojačev se je vršila pred tremi leti. Stavko so vodili komunisti; trajala je nad šest mesecev in se zaključila precej nepovoljno za delavce. Ako se vpoštevata, da bi bili delavci lahko dobili ravno iste pogoje, ako ne še boljše, brez stavke, se zadnja stavka lahko smatra za fiasco. Organizacijo je stala preko dva in pol milijona dolarjev.
Od zadnje stavke so se razmere v newyorški industriji za ženske suknje zelo poslabšale. Notranji boj v organizaciji International Ladies Garment Workers unije, ki je bil v polnem zamahu že par let pred zadnjo stavko, se je po ponesrečenosti stavki še povečal. Rezultat tega je bil, da so se delovne razmere v tovarnah in delavnicah zelo poslabšale in unija je oslabila.

Pogajanja med podjetniki in unijo ne se vršila skrajnih par mesecev; bila so neuspešna. Podjetniki so zahtevali podaljšanje delavnice in pravico odločitve deset odstotkov delavcev vsako leto, ako vidijo potrebno. To pravico so favjevali od komunističnih voditeljev pri sklepanju zadnje pogodbe. In ker je unija sedaj bila na stališču, da se pravica odpuščanja delavcev odvzame podjetnikom, so se pogajanja pretrgala in rezultat je stavka. O podaljšanju delavnice delavci ne marajo nič slišati.

Mnogo mrtvih, ne stotine ranjenih 4. julija
Pet ubitih v Chicagu, enajst v New Yorku. Krvave slavnosti.
Chicago. — Včerajšnje praznično streljanje je uamrilo pet in ranilo 75 oseb v Chicagu in okolici. Poleg tega so avtomobil ubili dve in ranili 14 ljudi. Deset oseb je utonilo v Grand Havenu, Mich.

New York. — Slavnosti 4. julija so tu zahtevale 11 mrtvih in 87 ranjenih.
Milwaukee, Wis. — 44 ranjenih, največ otrok.
Richmond, Ind. — Trije ranjeni. Neka ženska ima oko izbito.
Jersey City, N. J. — Tu je bil velik požar, ko so otroci zažgali poslopje z eksplozivami.

Evangeljska sinoda se modernizira.
Buffalo, N. Y. — Letno zborovanje evangeljske sinode se sedee v New Yorku se je izreklo, da moderna misla cerkve ni zidanje cerkvenih poslopij in ponavljanje brezposelnih fraz. V svojem socialnem programu se je ta verska skupina izrekla, da je sedanjí kapitalistični sistem krivica in da ga mora naslediti nov družabni red.
Konferenca je poslala pozdrav angleški delavski stranki, zahtevala osvoboditev Mooneyja in Billingsa ter žrtve pogroma v Centraliji, Wash.; izrekla se je tudi proti injunkcnam v delavskih sporih, proti militarizmu v šolah in poletnih kempah ter proti klerikalni policiji in za sprejetje starostne zavarovalnice.

Profesionalne ženske zahtevajo večje plače
"Enaka plača za enako delo," je gonilo poklicnih delavk.
Mackinac Island, Mich. — Narodna federacija ženskih klubov bo zahtevala na svoji konvenciji prihodnji teden, da prejema ženske, ki opravljajo poklicna ali profesionalna dela, prav tako visoko plačo, kot moški, ki opravljajo enaka dela.
Kot povsod je žena zastopljena tudi v businessu in drugih poklicnih službah kljub temu, da je lahko ravno tako dobra in vestna delavka kot moški.
Študija, ki jo je izvršila miss Margaret Elliot iz michiganke univerze, pokazuje, da mora velika večina od 14 tisoč poklicnih delavk, na katere se nanaša ta študija, vzdrževati svoje.

Ženske bodo tudi razpravljale na konvenciji, ako je mogoče opravljati ženi dve deli, namreč imeti družino in obenem delati v tovarni, businessu ali v poklicu.
Namen federacije ženskih klubov je v prvi vrsti pomagati z nasveti dekletom, ki se žele izučiti kakega poklica. Kot izgleda bo ta nova zahteva postavila federacijo na obronek strokovne unije, posebno se, ako jo bo skušala izvajati do logičnega zaključka.

DIVJANJE NEWYORSKE POLICIJE V STAVKI

Preganjanje stavkarjev na dnevnem redu. — American Civil Liberties Union nastopi legalno proti njim.
New York, N. Y. — American Civil Liberties Union (Ameriška unija za civilne svobodščine) je sklenila podvzeti legalne korake proti newyorški policiji radi njene podivjanosti napram stavkarjem. Unija je prišla do tega sklepa po daljšem posvetovanju z raznimi prominentnimi odvetoiki.

Na zborovanju te organizacije je bil izvoljen poseben odbor, ki bo študiral pota in sredstva, kako prisiliti mestno policijo, da se bo gibala v mejah postavine in ne izven zakona, ali da bi policija smatrala sama sebe za zakon kot to dela sedaj. Odsesu načeljuje bojeviti delavski odvetoiki in glavni svetovalec unije, Arthur Garfield Hays, Odsak bo zbral skupaj vse podatke o policijskem divjanju in njenem nepostavnem postopanju z delavci.

V zadnji stavki restavrantnih delavcev je bilo nad trinajst sto stavkarjev aretiranih; mnogo teh je policija prestopila brez vsakega povoda in z njimi zelo brutalno postopala v zaporih. Vedenje policije v stavkah drugih delavcev ni bilo nič boljše. To demoraliziralo newyorške policije je največ povzročil njen načelnik Whalen, katerega je pred pol letom imenoval lahkoviti župan Walker.

Nič manj brutalni kot je policija se tudi nekateri mestni sodniki. V svaščtvu do delavcev se je v zadnji stavki poseben odlikoval sodnik Hyman Bushel. Za časa stavke je začelo silek sodniško haljo — potem ko je poslal v zapor nad 180 stavkarjev — in nastopal pred sodniki v vlogi odvetoika proti stavkarjem. Njegove "simpatije" do stavkarjev je pokazal posebno v nekem slučaju, ko je rekel pred sodiščem:

"Ako bi jaz imel moč, bi (obtoženega stavkarja) pogljal iz dežele. Mislim, da je anarhist in zelo nevaren našim institucijam in vladi. Vsi stavkarji, ki nimajo respekta do injunkcnam, posebno ako jih izda najvišje sodišče, so po mojem mišljenju nevarni za občino. Oni so tisti elementi, ki ispodkopava in uničujejo respekt ter ugled ameriških sodišč in naših tribunolov."

Arthur Garfield Hays se je tudi izrazil, da edina trajna od pomoč proti stavkovilstvu ameriške policije in sodišče je, ako delavstvo nastopi v ameriški politični areni samostojno, potem svoje lastne politične stranke.

Polisodomo deset milijonov dolarjev šle v zrak
Toliko so potrošili Američani za streljanje na "slavnega četrega".
New York. — Finančni krogi domnevajo, da so trgovci, ki na drobno prodajajo strelivo in rakete za proslavo praznika neodvisnosti 4. julija, letos stržili najmanj 75 milijonov dolarjev. Največ eksploziv in raket požgečto otroci, toda denar gre iz očetovih žepov. Streljanje — pri katerem je mnogo žrtv in požarov — navadno traja teden dni pred praznikom.

300 dni zapora, ker je varil pivo zase.
Yreka, Cal. — I. L. Hill, star 40 let, mora prebiti tristo dni v ječi radi tega, ker je doma skuhal pivo, da ga sam popije tekom vročih dni. To je prvi slučaj najhujše kazni, ki je še kdaj zadel v Kaliforniji radi takega prestopka.

Rešeni španški letalec dospeli na suho.
Gibraltar, 3. jul. — Major Ramon Franco in njegovi trije tovariši, ki so se med poletom v Ameriko spustili na morje in potem osem dni pluli sem in tja, dokler jih ni zadnji teden rešil angleški parnik, so se včeraj izkrcali na suho v Gibraltarju med ovacijami tisočih ljudi.

Senator Borahove konference glede Rusije
Je za takojšnje priznanje sovjetske Rusije.
Washington, D. C. — Senator Borah, predsednik senatnega odbora za zunanje zadeve, je 28. junija konfiriral s prvimi pomožnim državnim tajnikom J. P. Cottonom. V konferenci sta bila dalj časa in se razgovarjala o priznanju Rusije in tudi o Franciji.

Borah je vnet zagovornik priznanja sovjetske Rusije po Združenih državah. Ker je v privatnih stikih s funkcijonari ruske delavske vlade, je obrazložil novemu državnemu podtajniku, da je Rusija pripravljena, vsak čas pogajati se z ameriško vlado glede ameriškega posejila Kerenskijevemu režimu. Stališče Rusije je, da se to posojilo izravna na podlagi škoda, ki jo je napravila ameriška vojaška ekspedicija v Sibiriji leta 1918-19. Ekspedicijo je poslal Wilson brez dovoljenja kongresa.

Po konferenci s Cottonom je Borah podal tudi svoje stališče glede Bouillonove izjave pred francosko zbornico, kateri predseduje glede francoskih dolgov Ameriki. Bouillon je naglašal potrebo, da se pogodba o izplačevanju dolga odloči. Borah ga je zavrnil, da je Amerika že znižala ta dolg Franciji na 50 odstotkov in da zavlačevanje ratifikacije pogodbe od strani francoskih politikov ne pomeni nič drugega kot stremljenje, da se ta dolg črta.

Z učiteljske konvencije
Rezolucija proti vojnim razpisovanju dijakov v višjih šolah. Simpatije z organiziranimi delavci.
Chicago. — Na konvenciji Ameriške učiteljske federacije, ki je zdaj v teku v hotelu Congress v Chicagu, je bila v torek predložena cela vrsta resolucij, ki pričajo, da je v učiteljski organizaciji dovolj naprednega delavskega mišljenja. Predložene resolucije zahtevajo, da se odpravi vojaško vezbanje višješolnih dijakov, s katerim skušajo vladajoči krogi militarizirati mladino; da se stopi na prste trdno električne sile, ki vodi propagando v javnih šolah; da se v šolah obhaja mirovni dan; da se Mooney in Billings izpustita iz zapora; da se bivši člani IWW izpuste iz ječe v Centraliji; da mora biti konec diskriminacij napram samorakim učiteljem in šolarjem; da se uvede zvezna penzija za učitelje; da so učitelji zastopani v šolskih odbori; da se Boziki Schwimmer dovoli državljanstvo itd.

John Fitzpatrick, predsednik čikaške delavske federacije, je pozdravil konvencijo in v svojem govoru je dejal, da škola vzgoja v bodočnosti se bo vršila potom radija. "Radio odpravi časopise, telegraf, telefon in škola sobo ter šolski svet," je rekel govornik.

UPOR TEKSTILNIH DELAVCEV NA JUGU

Delavski organizator napoveduje, da se sedanjí val stavk ne organiziranih tekstilnih delavcev na jugu razširi.
Philadelphia, Pa. — "Hill-billies" — kar se v slovenskem jeziku glasi: hribovci — so zelo dobri stavkarji, po mnenju organizatorja Alfred Hoffmana. On se že dalj časa nahaja med tekstilnimi delavci na jugu, katere vodi v življenja lepše bodočnosti. In ker je svoje delo preveč dobro opravljal po mnenju businessmenov v Elizabethtonu, Tenn., so njega in McGradyja lepega večera ugrabili in oba poslali v amer. Južne Amerike.

Hoffman je prišel na konvencijo unije tekstilnih delavcev, katere član je tudi on, in je delegatom pripovedoval o razmerah in ljudeh, ki si slušajo svoj kruh v tekstilni industriji na jugu. Splošno mnenje med Amerikanci o njih južnih rojakih, ki so ali ki slučajno še živijo po zapadnojužnem gorovju Allegheev gorovja, je zelo nizko: V splošnem jih nazivajo "hill-billies." Ti "hribovci," ki so navajeni na primitivno življenje višje v gorah in daleč proč od strojne civilizacije, se sednja leta preseljujejo s hribov v doline — v tovarne, ki jih grade tekstilni baroni po splošno zasostalem, a po naravi bogatem in krasnem jugu.

Hoffmanovo mnenje o teh "hribovcih" se precej loči od mnenja Menckensovcev. On pravi v svojem govoru pred konvencijo, da imajo ti ljudje možnost nagnenja do svobode; in v krajih, kjer se niso okuženi po malovaških tradicijah konservatizma in onkega socialnega obzorja, ki bi jih podjarmil in isosel energije, je njih odpor proti kapitalističnemu iskoriščanju v tovarni in izven naravnost občudljiv.

On pravi, da je sedanjí val stavk na jugu komaj pričetek; ponavljal se bo v vedno večji meri toliko časa, dokler si tekstilni delavci ne zgrade močne organizacije. Najtežje je pridobiti tiste delavce, ki žive v malih mestih še po več let. Te ljudi je južni industrializem duševno in fizično že popolnoma izsrpal.

Lov na ščipone v Evropi
Čeh aretirani na Ogrskem; Jugoslovani prišli Italijane v Dalmaciji.
Dunaj, 3. jul. — Vencel Peča, češkoslovaki postajenačelnik na ogrski strani obojnega mesta Hidanemeti, je bil včeraj aretiran na obtožbo vohunstva v interesu Češkoslovakije. V Pragi so takoj reprimirali s tem, da so ustavili železniški promet na svoji strani meje; obenem je češkoslovaska vlada poslala protest v Budapešto.

Belgrad, 3. jul. — Kapitan in mornarji neke italijanske ladje so bili včeraj aretirani na otoku Korčuli. Obtoženi so vohunstva v Dalmaciji.

Agitacija za osvoboditev Mooneyja in Billingsa se širi po celi deželi.
New York, N. Y. — Akeija za osvoboditev Tom Mooneyja in Warren K. Billingsa je pridobila s pridruženjem več prominentnih duhovnov raznih verskih sekt nov zamah. Ta skupina verskih veljakov je naslovila na governerja Younga posebno peticijo za oprostitve Mooneyja in Billingsa.

Obsojen na 99 let.
Boston, Tex. — Ocie Nix, mlad farmar, ki je zastrupil svojo 17-letno ženo, je bil 2. t. m. obsojen na 99 let zapora.

Informativna konferenca ženske strokovne lige

Razprava se bo vršila o protekciji tekstilnih delavk.
Philadelphia, Pa. — Ženska strokovna liga bo obdržala v Bryn Mawr učilišču enodnevno konferenco, na kateri se bo razpravljalo o novih tehničnih metodah v tekstilni industriji in o korakih, ki so potrebni za boljše protekcijo delavskih interesov. Konferenca se bo vršila dne 28. julija.

Zborovanja se udeležijo po večini delavke in delavske voditeljice iz raznih krajev Amerike.

Glas Italijanskih protestodiarjev
Protestodiarji v Italiji nadaljujejo s bojem proti fašizmu. Upajo na lepše dni, ki naslijejo italijanskemu ljudstvu.
Washington, D. C. — Kljub dejstvu, da je Mussolini proglasil organizacijo Italijanskih protestodiarjev za nepostavno, ni s tem ediktom uničil njih gibanja. Zbirajo in občujejo medsebojno pod zemljo — kot vsaka organizacija, ki je ailloma razpuščena.

Mussolinijev edikt ni bil toliko mogočen, da bi pretrgal mednarodne vezi Italijanskih protestodiarjev. To je razvidno iz zadnje številke glasila ameriških protestodiarjev, v katerem je objavljen članek, ki je bil utihotapljen iz Italije.

Anonimni pisatelj članka ostro kritizira Mussolinijev črnotarajni sistem fašističnega terorja in pravi, da vlada Italije "par stotisoč roparjev s pomočjo milice." Pravi tudi, da Italijansko ljudstvo ne podpira sedanje strahovlade in da jo bo vrglo raz trona ob prvi priliki.

Radikalni delavski plenir umri
Bil je priključen med delavci in osvojen pri delodajalcih.
San Francisco, Cal. — Vincent St. John, pionir ameriškega radikalnega delavskega gibanja v predvojni dobi, se je preselil v večno lovišče. Umrl je v San Franciscu po dolgi bolezni, kjer je mirno živel zadnja leta.

Préd dvanajsetimi leti je bil St. John strah vsem podjetnikom. S pokojnim Bill Haywoodom sta gradila organizacijo I. W. W., organizirala delavce, vodila stavke, govorila na shodih in zborovanjih rudarjev, lumberjackov in drugih delavcev na zapadu. Sejala sta up v arec delavcev in strah v arec podjetnikov.

Vincent St. John je bil tudi dobro seznanjen s ameriškimi ječami. Zadnjič je bil vržen v zapore Leavenwortha v povojni dobi, ko je Palmerjev režim lovil radikalce po deželi. Bil je obsojen na podlagi špijonažnih zakohov s čikaško skupino I.W.W. leta 1920. St. John je bil tudi delavski žurnalist in proletarski pesnik.

Delavci v butiških pralnicah zmagali.
Butte, Mont. — Po šesttedenski stavki v štirih pralnicah so prišli stavkarji zmagoviti iz boja. Stavka je imela dobro oporo v organiziranem delavstvu tega mesta. Posebno vstrajnost v stavki so pokazale delavke in njih aktivnost je mnogo pripomogla do zmage. Povisek plače znaša dva dolarja za delavke in dva in pol dolarja za moške, ki opravljajo teža dela. Minimalna mezd za delavke je devetnajst in za moške petindvajset dolarjev na teden.

Izmed vseh ameriških industrialnih mest ima Butte najvišji odstotek organiziranega delavstva.

PROSVETA

GLASLO IN LESTVENA SLOVENSKE NARODNE PODPOB-
SE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodnost: za tiskovno delo (vredn. 1000) in Kan-
do 1000 za leto, 1000 za pol leta, 1000 za četrt leta; za
Chicago in Cleveland 1000 za leto, 1000 za pol leta; za in-
termedij 1000.

Subscription rates for the United States (except Chicago)
and Canada \$5.00 per year, Chicago and Cleveland \$10.00 per year,
foreign countries \$10.00 per year.

Cable address: Pros Veta, Chicago, Ill. U.S.A.

Advertising rates on application—Manuscripts will not be
returned.

Member of the Federated Press

2557-59 South Lawrence Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

1

Datum izhajanja: na primer (June 26-1929), pomen valnega
linija na spodnjem delu: to je v tem delu posredno za-
posledje. Ponovno je prebrano, da se vam hitro ne izgubi.

Smešne državne meje

V današnji prehodni dobi, ko industrijska revolucija pometi s svetimi starimi institucijami, je tisoče konfliktov, ki jasno pričajo o preživetosti starih sistemov in navad. Sistem, ki bi bil nekoč dobri in potrebni, so danes samo še za oviro razvoju novih potreb.

Združene države so kolekcija geografskih kosov zemlje, ki se nazivajo države. Ta politični sistem je dedičina iz kolonialne dobe. Prve države so bile bivše kolonije. V agrarni družbi je bila ta opredeljena potrebna. Ljudstvo, privezano na zemljo, se je moralo identifikirati z zemljo, ki mu je edina dajala ekstenzijo. Danes ni več tega.

Moderni industrije ne poznajo dobre in slabe zemlje; poznajo le dobra transportacijska sredstva za distribucijo. Delavci niso privezani na en kraj; njihova "zemlja" je povsod, kjer je več dela in zaslužka. Ameriška država je že pretežno industrijska. Tudi farme se industrializirajo. Kljub temu tiči Amerika še vedno v starem političnem sistemu geografske razdelitve kakor odrasli mladenič v otroški suknji. Sistem vlade in zakonodaje se še vedno ravna po potrebah agrarne družbe.

Posledica tega konflikta dveh sistemov je konfuzija v gospodarstvu, zakonodajstvu, etiki itd. Rezultat so neštete krize. Imamo sicer zelo produktivno federalno zakonodajo: kongres, ki sklepa za vas deželo, poleg tega pa je v deželi še 48 zakonodajnih, ki sklepajo za ravno toliko kosov dežele. Poleg velikega kupu zveznih postav je še 48 kupov lokalnih zakonov, ki so samo zato tukaj, da ovirajo naraven razvoj novega industrijskega življenja.

Evolucija industrije se ne briga za državne meje, tudi za mednarodne ne. Dokaz temu so velika ameriška industrijska mesta. New York se v svojem metropolitnem obsegu že razteza v tri države, okoliško Chicago sega na južnem koncu v Indiano in na severnem kmalu doseže Kenosha v Wisconsinu. Kansas City je v dveh državah in Detroit ter Buffalo silita v Kanado.

Kako smešno je, ko so v teh mestih dvojne in trojne različne politične oblasti in postave. Preko ulice stopiš, pa si v pesteh nove določbe, katere ni na drugi strani ceste; na tej strani mesta je vlada davek na gazolin kakor na oni. To je kaos, ne red.

Vsa ta delitev ljudstva po teritoriju postaja arhaična, zastarela in komična. Za agrarno družbo je bila dobra in potrebna, ni pa več dobra za industrijsko družbo. Zlasti se je korenito preživela v Ameriki. Tu služi samo še politični korupciji.

Razkani farmarji, ki danes godrnjajo nad Hooverjem in njegovim farmakim zakonom, naj se spomnijo lepega gesla, ki je žarelo pred enim letom: "Who but Hoover?" Kdo drugi (naj pomaga) kot Hoover? Torej kdo drugi?

Brezposelnost narašča! Konvencije so za letošnje končane in "progresivni bloki" so ostali v liniji...

Delavstvo v Ameriki "plačuje prijatelje in kaznuje neprijatelje," delavstvo v Angliji pa gre preko tega in vzame vladno v svoje roke. Kljub temu bodo ameriški starokopitni delavski voditelji a la Green, Woll, Lewis itd. rekli, da je njihova taktika boljša od angleške. Njihova stara vera je, da je grmicek višji od hrasta. Dol a to vero!

Ameriški kapitalisti so od leta 1914 investirali eno milijardo dolarjev na Daljnem vzhodu, največ na Kitajskem in Japonskem. V "našem" imperiju solnce nikoli ne zalze. Napoleon je bil palček.

Is Rima poročajo, da Mussolini skliče kabineto sejo. Kako se to zgodi? Mussolini se zapre v sobo in reče sam pri sebi: Kvorum je tu, seja je odprta in kar predlagam, je sprejeto. Alala!

Kadar ameriški jugoslovanski rešitelji Bolgare — sami (Bolgari) se ne znajo rešiti! — tedaj mogoče rešijo jugoslovanskega avanturista Mirka Vehočev, ki se vedno čaka rešitve v mehiško-ameriški Macedoniji. Slabo gre ta reševalna akcija!

Glasovi iz naselbin

Vtisl iz Jugoslavije.

E. Palestine, Ohio. — Dne 20. aprila t. l. sem se vkrcal na parnik "Le de France", francoske parobrodne družbe, v New Yorku. Parnik je moderno urejen in je eden najboljših t. družbe. Daljavo iz New Yorka do Havre prevozi v manj kot šestih dneh.

Do New Yorka sem potoval sam, tam in pa na parniku sem se pa sešel s drugimi Slovenci. Vseh skupaj nas je bilo osem in našel sem prav veselo družbo. Bili smo iz različnih držav: trije iz Illinois, dva iz Ohio, eden iz Penna, eden iz Utah in eden iz New Yorka. V Sloveniji smo se razšli na vse strani. Presečenec je bilo za me večje kot sem pričakoval; odkar sem odšel iz rojstnega kraja, Gornjega Logatca, je minilo 29 let. V tem času se je veliko spremenilo. Zrasla je nova generacija, mnogo novih hiš in stare so preurejene, še celo pokrajine so drugačne. Kjer je rastle nekdanje grmičevje in trnje, so zdaj že krasni gozdi; kar čudni sem se, ko sem hodil pod veličastnimi smrekami. Tam v dolini je šubret studentski izpod skale, pri katerem sem se tolikokrat kratkočasil v svojih mladih letih, ko sem pasel živino. Slišal sem zopet črnega kosa, ki se je oglašal s svojo melodijo, gor na bukovem vrhu pa je kukala plaha kukavica.

Ljudje na polju delajo na dva načina: mladi in napredni obdelujejo zemljišča z novimi modernimi orodji, kakor v Ameriki, dočim drugi bolj stari še vedno rabijo staro primitivno orodje in se ne morejo privaditi novostim in modernim časom. Ti ljudje, posebno ženske, grebejo in tkopavajo poljske pridelke še vedno z motiko od jutra do večera. Predragica se je tudi noša. Mladina še oblači kot v Ameriki, stari ljudje pa kot nekdanj. Zanimiv je prizor, ko človek vidi to ljudstvo korakati v dolgi vrsti v procesiji. To sem posebej opazil na Tolu. Večina misli še vedno, da mora biti tako kot jih učijo duhovčiči — kar so bili naši predniki, to moramo biti mi, Govoril sem jim, da ni vse resnica, kar gospodje trdijo in da se časi izpreminjajo.

Največji promet v Logatcu je z lesom. Mladi večinoma gozdarijo, tržijo s konji in govedo in z lesom. Imajo žago na elektriko, cementarno, tovarno za pohištvo in še nekaj malih delavnic. V splošnem se pa njih sistem popolnoma loči od ameriškega.

Ljudske navade niso več tiste, kot so bile pred svetovno vojno. Pijancev se je malo videlo, vse je bolj trezno misleče in izobuzeno. Izobrazba in napredek prevladujeta. Ljudstvo ima svoje kulturne ustanove, šolski dom je v Dolenjem in Gorenjem Logatcu. Nazadnjaško ljudstvo ne pomaga prav nič v nobenem oziru; gospod in cerkev je njim vse. Kulturne ustanove morajo vzdrževati in plačevati sami naprednjaki in svobodomislci, kar je zanje težka butara. Vprašali so me, če bi bilo mogoče dobiti kaj prostovoljnih prispevkov v Ameriki. Obljubil sem, da bom skušal to storiti po mojih najboljših močeh. Potem so mi dali uradno pooblastilo, da smem pobirati darove v ta namen.

Dne 1. maja sem obiskal Skofjo Loko, kjer sem se zamudil le malo časa; bil sem po opravih in ne morem nič posebnega poročati. V tem kratkem času v Sloveniji sem bival največ v Logatcu, pri bratu in pri sorodnikih v Ljubljani, nekaj dni sem se držal tudi Grčeveca pri sestri. Obiskal sem Planino, Ivanje selo in Bake, kjer je meja Jugoslavije in Italije. Tam sem se moral legitimirati, povedati, kdo sem, kaj hočem, in kam grem. To so kampaletji ti stražniki! Uboga Slovenija ima veliko oborožene sile: vojake, orožnike, policaje, carinarje, graničarje, in kdo zna kaj še vse.

Dne 27. maja sem obiskal Bled z mojim nečakom Gabrovčkom. Izlet je bil krasen. Ni čuda da pesnik opeva ta kraj. Vozila sva se tudi s čolnikom po jezeru in ustavila sva se pri tistem malem otoku, na katerem stoji cerkev. Pritekel je mali deček z velikim ključem v djeu.

roki in vprašal, ako hočeva iti pogledati v cerkev. Ubogala sva ga in šla. Notranjost izgleda kot vsaka druga cerkev, izjemo dela le vrvice, ki visi od stropa. Moja nečaka, mlad fant, prvotnik v ljubljanski univerzi, mi pove smehljaje, da kdor pokaže čisto čudodelno vrstico se mu izpolni vse želje, katere ima na srcu. Vprašam ga, ako je on že vlek za vrvi in če so se mu želje izpolnile. Odgovoril je, da je že, toda želje so ostale neizpolnjene. Ker jaz ne verujem v čudeže in podobni hokus-pokus, sem se prav veselo zasmeljal.

Tam je tudi zgodovinska knjižnica, v katero se vsak tujec lahko podpiše, ako hoče. Potem sva odšla zopet v čolnček in veslala mimo kraljeve vile; prav v bližini vojaške straže. — Kdor brani vojake straže. — Kdor brani vojake odpušča v stari kraj, naj ne pozabi obiskati Bleda, ker šal ne bo nobenemu. Slišal sem, da nekaterim rojakom, ki pridejo iz Amerike na obisk, nudijo največje zabave gostilne, najlepše naravne krasote in druge zanimivosti so njim pa deveta briga.

Dne 5. junija sem obiskal v družbi sorodnikov Ljubljanski veleasaj, mednarodno razstavo, katere se je vršila deset dni. Tam sem videl vsakovrstne izdelke različnih narodov in tudi ameriške. Najbolj so me zanimali avtomobili, katerih cena je tako visoka, da si jih lahko nabavi le bogatini. Na primer "Chevrolet touring", ki se kupi v Ameriki za \$500, stane 54.000 dinarjev, to je približno \$960. Zanimiv je bil tudi oddelek del ljubljanskih šolskih otrok, potem zdravstveni oddelek, kjer je zdravnik predaval eno uro vsak dan o različnih boleznih, nalezljivih in drugih.

Obiskal sem Ljubljanski grad; bil sem na vrhu stolpa, s katerega je lep razgled po mestu. Od tam se vidi še tiste kamnite zaseke, v katerih so bili utrjeni topi, ko so streljali na Francoze za časa Napoleona. Videl sem tudi one grozne zaporedne temnice. Sedaj ni tam več jetnikov. Za časa svetovne vojne so bili notri vojni jetniki.

Prehodil sem več ljubljanskih parkov, kateri so jako krasno urejeni. V Zvezdi, kjer je stal spomenik generala Radeckega, je še samo podlaga; spomenik generala so prekučili in razbili takoj po vojni.

O politiki ne bom pisal, ker smo le malo govorili o nji. Za politične argumente ni prostora v Jugoslaviji. Čas v domovini je hitro potekal in treba se je bilo pripraviti za odhod. Pospravljal sem svoje stvari skupaj in odšel proti Gorenjski. Jesenice je bila zadnja postaja v Jugoslaviji. Skozi predor smo se vozili z brzovozom deset minut. Na drugi strani je že Koroska. Oddrli smo naprej proti Tirolski, Svici in Franciji.

V Havre smo dospeli po dveh dnevni mučni vožnji; sedeži so v kupejih lesene klopi; po Jugoslaviji je še najslabše, ker se našene v kupeje preveč ljudi in je praveca gneča.

Na večer 18. junija smo odšli iz pristanišča Havra na parniku "Paris" proti New Yorku in po šest dnevni vožnji dospeli v mesto. Vožnja po železnici od New Yorka do mojega doma, E. Palestine, O., je trajala 15 ur. Potovanje je bilo s tem končano in sedaj podajam vtise, katere sem dobil na potovanju in v stari domovini.

Pozdrav vsem, posebno pa Logatčanom.

Jakob Istanič, 436 E. Martin st., East Palestine, Ohio.

Piknik odjaka HBZ.

Pittsburgh, Pa. — Odjaki broj 1 HBZ priredjuje u nedelju, 7. jula veliki izlet na Kladlerjovi farmi, Anderson road, Millvale, Pa.

Ovaj piknik je priredjen u korist društvene blaginje. Pozivamo sve članove našega odjaka i ostale članove Hrvatske Bratake Zajednice, da ovaj piknik u što većem broju posleju. Biti će janjentine na rašaju i dobrega pica. Isto tako će biti i razne zabave za odrasle i mali dečko z velikim ključem v djeu.

Chicago

Pred sto leti je bilo Chicago neznamenat vas, kjer ni živelo niti sto prebivalcev; danes je drugo mesto Združenih držav s prebivalstvom, ki se danes čeni na 3.157.000. Radi lege ob obali Michiganjskega jezera v srcu Missisippi-Missouri doline, na prirodnem križišču med industrijskim vzhodom in poljedelskim zapadom, med železnimi pridelki na severu in plantažami bombaža na jugu — bila je usoda Chicago, da mora postati ogromno središče in vele mesto.

Prvi ljudje, ki so spoznali vrednost take lege, so bili Indijanci. Tam so taborovali na svojih voznjah po dolini iz Michigan jezera v Missisippi dolino. Sledilo je pač panogi Chicago reke prihajali so do točke, kjer je bilo treba nositi lahke indijanske čolne štiri milje dolgo pot do reke Desplaines, od koder so čolnarji končno do reke Missisippi.

Leta 1777 je bila tam, kjer danes leži Chicago, ustanovljena postaja za izmenjavanje blaga (trading post). To je začel naselbine. L. 1837 je prebivalstvo štelo 4770 duš in tedaj se je naselbina inkorporirala in nazvala se je "mesto". Trinajst let kasneje (1850) je mesto štelo 29.600 duš. Dvajset let kasneje se je to število kar desetkratno, kajti je imelo že 290.000 prebivalcev. Trideset let kasneje pa (l. 1900) je že preseglo milijon prebivalcev in imelo 1.699.000 duš. Take hitre rasti ni doživelo nobeno mesto na svetu.

V proslavo štiristoletnice odkritja Amerike je bila v l. 1892-3 obdržana svetovna razstava v Chicago. Druga taka velika razstava se pripravlja za l. 1933 v proslavo stoletnice inkorporacije mesta Chicago.

Današnje mesto Chicago. — Moderno Chicago je industrijski orjak. Razdalje petindvajsetih milj od obali jezera je samo mesto. Osemindvajset železniških prog iz vseh delov Združenih držav pritaka v Chicago kot končno postajo. Iz vsake točke je videti neskončno število tovarniških dimnikov.

Največja industrija Chicago je mesarstvo (meat packing) v moderni obliki. Govedo, ovine in ovce iz farm srednjega zapada in ranč daljnega zapada se sem dovažajo v čiškaške ograje za klavno živino (stock yards). Iz tega največjega živinskega trga na svetu dobivajo velike klavnice svoje zaloge. V enem samem letu je ta živinski trg sprejel šeststaj milijonov repov klavne živine.

V velikih klavnicah (packing houses) se živina kolje, mesari in meso pakira ter razpošilja v ledenicah na vse kraje sveta. Večino dela opravljajo stroji. V največjih klavnicah se živina spravlja na vrh poslopja potom električnih dvigalnic. Klavne zahteva veliko izurjenost. Veliko klavir je ubija takoj z udarcem na čelo. Nato se obešajo na pomnično vešalo, ki jih prenaša po vsej tovarni. Pokoljena živina se stalno pomika, med tem ko se opravljajo različna dela ob njej. Tu jih odirajo, tam perejo, potem nadzirajo, mesarijo in končno izhajajo iz pritličja v obliki pakovanega mesa, pripravljenega za kuhinjo.

Niti najmanjši del živine se ne izgublja. Iz kože, krvi, črev in kopit se napravljajo usnje, gnojila, kloboane kože, nožni ročaji, klej in nešteto drugih produktov.

Za mesarstvom druga največja industrija v Chicago je tiskarstvo. Chicago Tribune se dnevno tiska v 760.000 listih in se čita v vseh krajih srednjega zapada. Seznam vseh čiškaških publikacij zavzema sam na sebi debelo knjigo. V mestu izhaja 140 publikacij v tujih jezikih.

Po vrednosti produkcije sledijo potem sledeče industrije: električni stroji in priprave, produkti livarn in strojar, moška oblačila in jeklo in železo.

Železna ruda in druge kovine prihajajo v Chicago potom posebno zgrajenih čolnov in se izkladajo v pristanišču. Illinois pa ima obilo premoga. Zareči pravijo so dramatičen znak industrije železa in jekla.

Sledeča tabela, ki jo je objavila čiškaška trgovska zbornica, prikazuje narodnostno sestavo

mesta na podlagi ljudskega štetja od l. 1920:

Narodnost	Odstotek	Število
Amerikancev	23,80	642.871
Poljakov	11,81	319.944
Nemcev	10,55	285.216
Rusov	8,55	230.668
Švedov	5,72	154.051
Ircov	5,40	145.919
Italijanov	4,80	123.315
Čehoslovakov	4,30	114.146
Orncev	4,00	109.458
Avstrijcev (T)	2,60	72.531
Angležev	2,51	67.907
Vseh ostalih	15,79	427.510

Nova mesta so redkoma lepa — in dolgo let ni bilo Chicago nikakoli izjema k temu pravilu. V zadnjih letih pa se posveča čim dalje več bogastva umetnostim. Tribune Tower (stolo poslopja Chicago Tribune) je izid velike arhitektske kompetice ter se smatra kot eden izmed najlepših nebotičnikov v Ameriki. Moderna Michigan avenija je dostojanstvena in veličastna. Novi Fildov muzej je kolosalna stavba iz marmora in v njej se nahajajo prirodopisne izložbine ter izvanredna zbirka draguljev. V zadnjih letih se je mesto jako zainteresiralo za opero ter se danes ponosa z eno izmed najboljših opernih družb v Združenih državah. Večina glavnih poslopij se nahaja v takozvanem "Loop" distriktu, predelu trgovskega središča mesta.

Z ozirom na svojo mladost je Chicago doseglo mnogo na posvetnem in znanstvenem polju. Obe vseučilišči, University of Chicago in Northwestern University, uživata mednarodni sloves. Število dijakov visokih šol, na vsehvisl poslušalcev verskih ustanov, znaša 47.000. Čiškaška ljudska knjižnica ima 46 podružnic po vsem mestu.

Chicago ni vse industrijsko. Mesto se ponosa z vsaj dvema pesnikoma. Carl Sandburg, rojen v Illinoisu od švedskih staršev, je mojstrski opaval svoje rojstno mesto, priravnavajoč ga mlademu orjaku, nekoliko umazanemu, ali polnemu življenja in energije. Evo nekoliko Sandburgovih črt o Chicago:

Hot Butcher for the World,
Tool Maker, Stacker of Wheat,
Player with railroads and the nation's
Freight Handler;
Stormy, husky, brawling,
City of the Big Shoulders.

Drugi stih iste pesmi opisuje njegovo vitalnost:

Under the smoke, dirt all over his
mouth,
Laughing with white teeth.

Carl Sandburg sledi tradiciji svobodnega stiha Walt Whitmana. Edgar Lee Master, drug veliki pesnik Chicago, piše v filnejšem stilu. Njegovo najboljšo delo je "Spoon River Anthology", nekoliko cinčna interpretacija malomestnega življenja. Antologija je zbirka kratkih pesmi v obliki nekakih nagrobnih spomenikov, ki jih prebivalci mesta pišejo samim sebi.

Po podatkih čiškaške trgovske komore 27 odst. prebivalstva poseduje lastno hišo. V zadnjih letih so se stanovanjske razmere jako zboljšale. Mesto slovi radi svojega sistema parkov. Štiri parki se nahajajo ob Michiganjskem jezeru. Svoj čas so bile stanovanjske razmere, zlasti v bližini klavnic, naravnost neznosne. Te razmere so davedle do ustanovitve "Hull House" pod upravo Jane Addamsove, najbolj glasovite socialne delavke na tem polju v Ameriki. Pod njenim vodstvom so prebivalci tega dela mesta dosegli odpravo prejšnjih neznosnih razmer.

Klima v Chicago je ekstremna: poleti je vročina neznosna, po zimi zavladuje polarni mraz. Farmerji srednjega zapada pravijo, da moreš poleti "skliti" kako koruzo raste. "Ali ta vročina, ki napravljajo dolino Missisippija najbolj plodovito na svetu, ogreva čiškaški tlak do neznosnosti. Po zimi brilejo mrzli vetrovi preko poljan srednjega zapada in "zero" temperatura ni nič neobičajnega.

Kriminalni rekord Chicagoa povzroča skrbi. Pravijo, da je najbolj kriminalno mesto civiliziranega sveta. Vsi po eno umorstvo se dogaja vsak dan. Večino zločinov igranajo organizirane skupine, takozvane gänge, ki vodijo medsebojno borbo za prodajanje prepovedanih pijač.

(Dolje na 2. strani.)

Delavstvo in gospodarski razmah v Čileju

Ena izmed najaktivnejših dežel južne Amerike je država Čile, kjer se industrija zelo hitro razvija. Deželo razvija tudi kapital, največ Guggenheimovi interesi, kateri diktirajo tudi politiko vlade.

Iz poročila zveznega trgovskega departamenta je razvidno, da so na delu ravno tiste socialno-ekonomske sile kot v vsaki drugi deželi, katero razvija tuj kapital s pomočjo paternalistične vlade.

Z ozirom na stanje delavstva v deželi je položaj slični onemu, ki je bil na površju v Angliji veliki del zadnjega stoletja: nizke plače in paternalistična regulacija delavskih razmer pri delu in delavčevega življenja po delu. Kljub temu, da delavske organizacije niso prepovedane po zakonu, je vsaka stavka in vsak izstop nelegalen. Vlada, kateri narekuje Guggenheimovi interesi, je naredila gotovo gesto, ki je navidezno humanitarna, s tem, da je sprejela nekoliko socialne zakonodaje, ki pa zdaleč ne odgovarja potrebam delavstva. To je razvidno iz poročila, ki pravi: "Delavska zakonodaja ima namen preprečiti razredni boj..." V tem stavku je veliko povedanega.

Plače so zelo nizke. Povprečen dnevi zaslužek je 84 centov; najboljši mehanik v Čileju zasluži na dan toliko kolikor zasluži njegov ameriški drug v stavbi industriji v eni uri. Medtem pa Guggenheim in drugi kapitalisti gromadijo milijone in postajajo potentati, kakoršnih svet še ni nikdar prej poznal.

Kongres ni naklonjen starostni zavarovalnini

Eno najvažnejših socialnih vprašanj tekom prihodnjih desetih let v Ameriki bo vprašanje starostne zavarovalnine. To napoveduje organizacija za starostno zavarovanje v svojem poročilu za meseca junij in julij. V tem poročilu organizacija ostro kritizira kongresno zbornico, ker ni sprejela dodatka k predlogu za ljudsko štetje in s tem pokazala, da se kongres ali ne zanima za to vprašanje ali je pa direktno nasproten starostnemu zavarovanju.

Dodatek je predvideval zbiranje statistike zaeno z ljudskim štetjem, ki se prične prihodnjo pomlad, glede števila starih oseb, ki so odvisane od zunanje pomoči. Taka statistika je potrebna v vsakem slučaju in bi veliko povspela sprejetje predlog za starostno zavarovanje po državnih legislaturah.

Iz poročila je tudi razvidno, da so bile v tem letu sprejete postavbe za starostno zavarovanje v štirih državah. Najboljšo postavbo je sprejela zbornica države Californije. Ta zakon je sploh najboljši od vseh dosedaj sprejetih postavb te vrste, in obeta, da postane vsa starostno-zavarovalna zakonodaja v Ameriki. Izmed 48 držav ima do sedaj deset držav starostno-zavarovalne postavbe.

Visoke plače ključ do prosperitete

Do tega prepričanja prihajajo tudi ameriški kapitalisti, vsaj tako je razvidno iz posebne študije, ki jo je vodila in dokončala Lawrence Sterna kompanija, ki se bavi z investiranjem denarja. Ti bankirji pravijo, da delavec, ako je njegov zaslužek majhen, tudi ne more biti dober konzument, kar je razumljivo.

Med drugim je v poročilu, te študije tudi citirano koliko ameriški narod potroši letno za razne potrebe in luksus. Lansko leto se je v Ameriki potrošilo: Za zabavo dve milijardi dolarjev, 800 milijonov za sport, dve milijardi dolarjev za sladkarije, sladke pijače in žvečilni gumi. Poleg tega je bilo prodanih tri in pol milijona parafirskih avtomobilov in dva milijona pralnih in čistilnih strojev. V deželi je devetstaj milijonov stanovanj z električno razsvetljavo.

V poročilu je tudi omenjeno, da bi vsak poskus znižanja plač na splošno zelo slab uplival na nakupovalno moč delavstva in konsekvntno tudi na ekonomsko stanje dežele. Vprašanje seveda je, ali to poročilo, ki prihaja od kapitalistov, pomeni preobrat v njih socialnem mišljenju ali je samo začasna reakcija, ki bo izhlapela, ko hitro bo pričelo delavstvo zahtevati povišanje plač.

Dva žida.

Srečata se dva žida. Prvi pravi: Veš Moric, zadela me je največja nesreča, ki sploh more človeka zadeti. Prajnji teden so mi ukradli avto, predčerašnjim mi je pogorela hiša, davi mi je pa pobegnila žena z drugim. Ali se mi more zgoditi še kaj hujšega?

— More, Morici! Kaj pa, ko bi se žena vrnila?

Pesnik in urednik.

Mlad pesnik z vihrajočimi lasmi, umetniško zavezano kravato in v fraku, prihi v redakcijo.

— Kaj pravite moji zadnji pesmi, ki sem vam jo davi postal? Vpraša glavnega.

Glavni mu seže v roko rekoč: — Veseli me da je zadnja.

Vojaski naslov.

K nekemu poslancu pride volitev in ga prosi, naj mu preskrbi vojaški naslov. "I, kak pa naj to napravim, dragi moj? Nikoli nis bil vojak in potemtakem nikakor nimam pravice do kakšnega vojaškega naslova." — "Gospod poslanec," odvrne volitev smehljaje, "če bi imel pravico, bi vas pač sploh ne potreboval."

Vesti iz Jugoslavije

POROČANJE O ZLOČINIH.

(Izvirno.)

Ljubljana, 15. junija 1929.

Zadnjih deset dni ne mine dneva, da ne bi prišel na dvorje, troje nesreč. Tu nekdo ubije pri koproju, tam se nekdo vrti v avtobusu, sin ubije mačeho, napade očeta dejansko, prišli so v teh dneh tudi roparji Jakopina in njegove pajdase — vse mogoče reči so se pripetile te zadnje dni. Kar neugodno je vzeti v roke časopisa in zagledati same naslove nesreč, ubojev in silenja. Poleg nesreč, ki smo jih večerj v glavnem nastali, nam danes poročajo spet o sovih nesrečah in zlih dejanjih.

Kaj je vzrok temu, v čem tiho vsaj povodi za to in tako čez teden, kaj je tisto, kar tira ljudi v take nastope? Ali so to nezdravi bolni pojavi posameznikov, ki bi jih morali internirati v bolnišnicah ter jih zdraviti v boljše ljudi, ali je res sedanjost tak pokvaril ljudi — kot nekateri tako radi kriče, ali kaj? Moramo bi vse lažje razlagali samim sebi vse te pojave, če bi bila naša časopisna poročila pisana v cilju pojasniti vse to, ne pa samo enostavno poročati kot reporterji.

Ti reporterji zagrebe, včasih celo hude stvari s svojim poročanjem. O takih dogodkih poročajo z nekako naslado, vedoč, da je mnogo ljudi, ki imajo naravnost užitek, če berejo o ropih, umorih, o ubojih in silenjih nelepih ročeh. Tak dogodek jim pride kar nekako pozdravljen z vsem vnuho hočejo zvedeti "na li-cu mesta", kaj je dejal morilec, preden je ubil mater, kakšno pismo je položil vrv na svoj vrat — vse to ne radi tega, da bi skušali pojasniti javnosti, kako je prišlo do zločina ali samomora, ne da bi skušali vse dejanje omiliti s dokazi, kako je bilo povsem verjetno za tega in tega človeka, da je izvršil to ali ono. Oni gledajo pri vsem tem le, da zadovoljijo najnižjim, senzacijskim, krivih senzacijskim željam instinktom gotovega dela bralcev, samo to in — nič več. V tem oziru je beda naših reporterjev naravnost nizkotna. In ti reporterji greše bolj kot marsikateri zločinec, ki je storil kakšno nedelo pod pritiskom duševnega svojega nastojenja ali pod pritiskom kakršnihkoli materialnih razmer. Tudi če včasih slučajno zvedo za kakšno okolnost, ki bi zločina — kar mirno rečemo — pokazalo v bolj prijetni luči, ne zgrabijo te okolnosti ter ne napišejo k temu nikakega komentarja, marveč postavijo to v svoja poročila kot slučajno ali pod pritiskom kakršnihkoli materialnih razmer. Tudi če včasih slučajno zvedo za kakšno okolnost, ki bi zločina — kar mirno rečemo — pokazalo v bolj prijetni luči, ne zgrabijo te okolnosti ter ne napišejo k temu nikakega komentarja, marveč postavijo to v svoja poročila kot slučajno ali pod pritiskom kakršnihkoli materialnih razmer.

Tako je z našim časopisnim poročanjem o zločinih. Nič glojbe ne marajo seči. Pa po-glejmo nemške časopise. Kjer-koli se vrši kak proces, poročajo poročevalci o njem prvi kot reporterji, drugi pa kot nekaki zdravniki, ki poiščejo na zločin-dnevem značaju psihološke strani, ki nekako "upravičujejo" storil-ce. Ne povzdigujejo jih, ne, am-pak pojasnijo nam tega ali onega človeka, psihične momente, ki so važni za izvršitev dejanja. — S tem store mnogo več, kot vas cerkev s svojim naukom: Ljubi-te svoje bližnje in celo sovražni-ke. — Tako poročanje je dol-žnost človeka, ki mu je bil zločinec prav tako človek, je dol-žnost časopisnega poročevalca, njegova sveta naloga. Ne le po-ročati, ampak poročati in pojas-njevati, vsaj truditi se, dati po-jasnilo.

(Slednja poročila so povzeta po poročilih iz naših časopisov ter raditega ne morejo biti iz-črpana in popolna, tako kot smo napisali zgoraj. A gornje smo napisali prav ob tej priliki, ob priliki branja teh časopisnih po-ročil — v nekako dopolnilo k na-slednjim poročilom. Opomba poročevalca.)

proti domu. Stopil je v kuhinjo, držal za hrbtom revolver v roki. Vprašal je mačeho:

"Dober večer. Ali je večerja kuhana že?"

"Se ne. Zate ni pri nas nič večerje!" mu je osorno odgo-vorila mačeha. Ozrla se je skozi okno. Anton je zaklical: "Zdaj — ali nikoli!" in je nameril s re-volverjem ter sprožil. Projek-til je zadal mačeho v levo lice, predri možgane ter izstopil na desnem temenu. Strel je bil od-dan iz oddalje kaknega poldruga metra. Mačeha se je v zvikli-kom: "Joj meni, ustrelil me je!" zgrudila mrtva na tla. Po tem je Anton vtaknil revolver v žep, šel v gostilno povedat, kaj je storil, nakar je stopil k orožni-kom, položil jim revolver na mizo in dejal: "Mater sem ustrelil. Tu je revolver. Storitve za menoj, kar hočete." Povedal je še, da ga je mačeha nahrulila: "Baraba, si že spet tukaj. Ven izpod moje strehe!"

Podržaja Antona so drugi dan prepeljali v ljubljanske za-pore.

Med vaščani je dogodek zbu-dil seveda razburjenje, a jim je dogodek tudi razumljiv.

Smrtne nesreče pri koproju in druge nesreče.

Ljubljana, 15. junija 1929.

Pavle Černe, 20-letni trgo-vski pomočnik, stanujoč v Šiški, se je v četrti odpravil proti Tomačevem k Savi kopat se. Z njim je bilo več tovarišev. Vo-da je bila precej mirna, in ko-palec so se porazgubili po bregu, plaval po vodi in se igrali. Na Černeta so skoro pozabili, vsak se je sam s sabo predal vodi in hladu. Naenkrat so opazili, da Černeta ni v bližini, obenem pa so začuli neko klicanje na pomoč. Dva oficirja, ki sta se kopala v bližini, sta začela prav-tako klicanje na pomoč. Ko sta se približala strugi in gledala po vodi sta zapazila, da se nekdo bori z valovi vrtine. Potaplja-vec se je kmalu pogreznil v vo-do. Več plavalcev se je podalo v vodo ter iskalo za utopljen-cem, a ga ni bilo mogoče najti. Mislili so nazadnje, da se je mo-gloče iz šale skril v grmovju. Ko pa Černeta dolgo le ni bilo k obliki in kolegom, so postali ko-palci pozorni. Spoznali so, da je Černe res utonil in da je tam-kaj deroga voda odnesla njego-vo truplo. Pri roki tudi ni bilo čolnov, da bi se peljali po strugi pogledat za utopljencom. Brat Černeta je sedaj po časopisih zaprosil, naj mu vsakdo, ki bi kje našel kako naplavljenno trup-lo, obvesti njega ter podaja o-benem popis svojega brata, da bi lahko takoj ugotovili inden-titeto trupla.

Iz Konjice pa nam poročajo o smrti nekega dekca pod avtobu-som. Na cesti Maribor-Celje opravila promet avtobusna družba s svojimi vozili. Ko je v ponedeljek vozil avtobus skozi Konjice se je v vasi Prevrst po-stavil na sredo ceste 9-letni u-čenec Franc Martič iz Pobrežja pri Konjicah, ter pričel mahati soferja. Sofer je brzino hitro zmanjšal, fant pa se je tako nerodno izogibal avtu, enkrat na desno enkrat na levo, da je av-tobus podri fantu na tla in mu dobesedno zdrobil glavo. Krivda soferja ne zadene, pač pa je bil fant premalo poučen o kretanju na prometnih cestah.

Iz Kranja nam pa spet danes poročajo o novi nesreči, ki se je bila pripetila včeraj dopoldne poleg znane Jerece nad Medvo-dami. Iz Kranja je vozil avto-bus, ki je nastal prepri z mačeho in sinom Anton je parkrat ustrelil z revolverjem v strop. Mačeha je bila vsa preplašena in je na-slednje jutro hitela k orožnikom ter povzdala njim, v kakšnem položaju je: "Če se mi kaj pri-peti, vedite, da je storil on. Nič dobrega ne pričakujem od nje-ga." Nekaj je torej morala ču-titi, da ni prav, pa ni prav ravo-žna z njene strani, sicer ne bi slutila, kaj se bo zgodilo.

Isto jutro pa je dejal sin An-ton, da pojde v Ziri obiskat svo-ja dva brata, ki sta tam zapo-slena kot peka. Pripeljal se je do Škofje Loke, tam pa se je premislil ter vrnil na ig. Usta-vil se je v gostilni pri Štrum-beljnu, kjer je bila večja druž-ba domačinov, vakčanov. Bil je nekam redkobeseden, izpil je četrta vina in počil nekaj pri-grizka, nakar je plačal in odšel

je prišel avtobus iz Tržiča, ki je vzel k sebi porodnico in ran-jenega potnika Gasperina ter ju prepeljal v ljubljansko bolni-co. Na porodnico utegne dogo-dek vplivati usodno ob porodu.

MAČKE

Splošno je razširjeno mnenje, da je prava in prvotna domovina mačk v Egiptu, kjer so bile ved-no v posebni časti. To je umilj-ljivo, če se pomisli, da je bil E-gipt svetovna žitnica, kjer so imele mačke dovolj posla a pre-ganjanjem miši in podgan.

Mačke spadajo med one živa-li, pri katerih se človek lahko učil potrpežljivosti in vztrajnosti. Ker spadajo v družino tigrov in panterov, zasledujejo in lovijo svoj plen z veliko hladnokrv-nostjo, pri čemer jim pomagajo izredno dober vid, sluh in tudi voh. Kakor velike roparice na-padejo tudi mačke svoj plen v naokolu.

Med raznimi vrstami, ki so dandanes najbolj priljubljene, je nedvomno slamska mačka. Če-prav še ni popolnoma ugotovlje-na njena prvotna domovina, ven-dar je akoraj gotovo, da je žive-la prvotno na malajskih otokih. Slamska mačka je rumene bo-je s čokoladno rjavimi pikami. Rep ima navadno raven. Njena dila-ka je izredno lepa in gosta, nje-na glava pa je mnogo bolj koni-časta nego pri drugih mačkah.

Slamsko mačko odlikujejo po-sebne značilnosti. Zlasti je silno ljubosumna, kakor hitro opazi, da nima prdnosti v družbi dru-gih mačk. Človeku je zelo zvesta in vdana, zato pa zahteva od nje-ga prav tako zvestost in vda-nost. Zanimiv je način njene-ga sporazumevanja s človekom in marsikatero njeno kretnje so izrazitost in značilnejše od mnogih ljudi.

Tako zvana mamska mačka se razlikuje od svoje slamske se-stre v tem, da je zelo nezaupli-va. Poleg tega je "metodična", to se pravi, da ima veliki smisel za red in snago ter je zelo pe-dantna v svojih navadah. Ko pa spozna v človeku svojega pri-jatelja, zna ceniti njegovo prija-teljsko naklonjenost.

Najbolj pa so priljubljene mo-dre in črne perzijske mačke. Pročuvanje njihovega značaja in običajev je zelo zanimivo in zabavno obnem. So čezmerno vdahe ter ohranijo do pozne sta-rosti ono skrivnostno očarljivo-st, ki vadijo zabava domišljijo in radoznalost. So pametne in zadovoljive živalice, ki se jih člo-vek nikoli ne naveliča.

Kar se tiče napadnih metod, je divja mačka najprejtnjša med vsemi ostalimi. Divja mač-ka ima jako močno magnetično silo, da zvabi s svojim hipnotič-nim pogledom prestrašena ču-šana z drevesa. Instinktivno fa-zila bližajočo se nevarnost, zato je njeno življenje veliko bolj ne-mirno kakor pa je življenje o-stalih mačk.

Se par besed o naši domišl-jaški, ki živi pogosto v tih sa-moti in vzvišenosti nad vsakda-njostjo. Mačke ne tulijo ob smir-ni svojega gospodarja in se ne zvijaajo v ključevseja, ako za-gledajo stare znance. Ostanejo lepo mirno na svojem mestu in le njih lastnosti so bile nedvom-no merodajne za bošansko ča-sčenje mačk v starem Egiptu.

Vai, ki razumejo te pametne ži-vali, soglašajo v trditvi, da jim napravi človek veliko veselje, a-ko jih ne prezira. Mačka razu-me takoj, kdo jo ima rad in le redko se zgodi, da pozabi na iz-kazano ji prijaznost. Kakor pri otrocih, tako je tudi pri mladih mačkah radoznalost zelo velika. Z naraščajočo starostjo pojema radoznalost in njenost mesto za-zvame zamišljenost.

V splošnem se mačke ogiba-jo hrupa in na ljubijo vesele in glasne družbe. Njih telesni u-stroj je tako fin, da jim včasih škoduje najmanjša vremenska sprememba. Mačka, ki jo v redu negujemo in hranimo in ki jo tudi pravilno razumemo, je la-hko najboljši tovariš človeka, ki ni izgubil čuta za prirodo.

Novopečeni zakonski mož do-bi od davčnega urada vrnjeno davčno prijavo z opazko: Pogre-samo ime vaše soproge. Ne da bi dolgo razmišljal, napiše pod o-pazko: "Jaz tudi", in pošlje dav-čno prijavo nazaj.

Suženstvo v Afriki

Socialne razmere med črnopol-tinim ljudstvom.

Francoški novinar Albert Lon-dres je pravkar izdal knjigo, ki je vzbudila v službenih krogih hudo ogorčenje in v javnosti vr-lo živahne odmeve. Londres je sploh nemiren duh, ki rad vlika nos v reči, ki ga po mnenju pri-zadetih "nič ne brigajo" in se pojavlja ondi, kjer ga nihče ne pričakuje. Ta mož je n. pr. opi-sal srednjeveško ravnanje s francoškimi kmeti na otoku Guyana. Londres se je z velikim trudom, stroški in zviščo izkr-cai na tem otoku, kjer ameo iz-med Evropevc izstopiti same de-portiranci in njih pazniki. Nje-gov opis je vladne kroge od sila razburil, imel pa je to dobro po-sledico, da je vlada začela usta-vilja nadaljnje deportacije. Prav tako je vzbudil senzacijo s svo-jim opisom trgovine s dekleti. Preobleden v apaa je sklenil zvezo s pariškimi trgovci z bel-mi sužnjami ter se udeležil ene-ga takih transportov v Argenti-no. Ondi je doživel čudovite reči. Njegova razkritja so delovala kakor bomba eksplozija. V naj-novejši knjigi "Terre d'Ebène" opisuje trgovino z zamorci. Prav za prav govori o francoski ko-lonizaciji politiki v Zapadni in Ekvatorski Afriki. Slika, ki jo je dal Londres v svojem spisu, ni nimalo lahkava za oficijelne francoške kroge.

Vendar nas to na tem mestu ne zanima direktno. Za nas je zanimivejša, kaj pripoveduje francoski publicist o socialni be-di črne žene in o žalostnem po-ločaju afriških mulatov.

Socialna beda črncev je že sa-ma po sebi strašna, a najtežji je brez domova položaj žene. Kaj misli afriški domačin o čeni, ka-rakterizira Londres z razgovo-rom dveh zamorcev, ki mu je pri-luškoval. Prvi zameorec je vprašal drugega, kako se godi njegovemu očetu, materi, otro-ku, živini, psu in naposled — ženi. Žena zavzema v črni družbi zadnje mesto; stoji na najnižji stopnji, je objekt, ki se lahko zamenjuje in prodaja po mili vo-lji za cenjen denar. Evropeci, ki bivajo v kolonijah, dobro iz-rabljaajo te položaj in plode iz trenutne nepremišljenosti izme-ke črne družbe — meščane.

Mulat! — vzklila Londres o-gorčeno. Brespravna bitja, pa-rije v Afriki! Oče je kak urad-nik, trgovec ali častnik, ki je pri-šel v te kraje, da bi obogatel ali ki je bil semkaj kazensko pre-miščen. Če tak oče še biva v dotičnem kraju, tedaj ni dvoma, da le za nekaj časa; ako ga ni, tedaj je sigurno, da se več ne vrne. Otrok raste na materinem domu, kajti črna dekle se je vr-nilo k staršem. Vsa vas zaničuje takega otroka. Prej, ko je dekle odvedel belec, da mu nekaj časa služi, se ni, kaj pa nihče sgrajši. V belo-črnem otroku vidi sedaj vsi vsiljivec. Sovražijo ga tudi zato, ker jim je razno odtujen. Ni ne bel ne črn, torej ni nič. Njegova mati se kmalu omoži z domačinom — zameorem. Mla-ši bratje bodo imeli rano obe-ležje — bodo črni, torej člani ro-dbine, ki jim gre dom, in zemlja. Mulat ostane mulat. Braz imena-brez domovine, brez koščka zem-lje, ki bi mu bila za obstoj.

V sedmem letu ga sprejmejo v šolo za mulate, kjer se šteje k čisto svojevrstnemu tipu si-rot — sirot, ki imajo očeta in mater. Črni sinovi njegove ma-tere mu niso bratje; to mu niso niti beli sinovi njegovega očeta. Meščani so torej zelo nesrečni bitja. Sola je storila iz njih Francoze, zakon pa jih uvršča med domačine in jim zabranju-je nositi očetovo ime. Dvajset let stare jih pokličejo pod pu-ško. Zamorec iz Dakara je fran-coški državljani. Sin generala X. guvernerja, načelnika uprave, in-ženira zdravniška trgovca je — zameorec. Če kaj zakrivi ga so-dijo kot črnca; v službi ga pla-čujejo tako kot se plačujejo za-morci. Da, mulati niso ne beli in ne črni, ne Evropeci in ne Afri-čani.

Domača, zamorska Afrika je v neprestanem gibanju. Nemir-na, nomadska kri žene ljudi na-pota, ki spajajo vzhod z zapa-dom, križem Afriko. Londres tr-di da zamorec beže pred delov-nimi metodami ki se uvažajo v teh kolonijah. V zadnjih letih je zapustilo francosko Ekvatorsko Afriko 2.600.000 ljudi. Zapadno Afriko več sto tisoč. Odšli so

prostovoljno k Angležem in Bel-gijcem. Krivda je na belem koloni-stu, ki ravna s domačimi de-lavskimi močmi sila negospodar-no. Le-teh je bilo zmerom dovolj — izvažal so jih celo v severno in južno Ameriko. Zda se števi-ko črnopoltnih vzhodnih silni plodovitosti stalno zmanjšuje. Kriv je socialni sistem. Niti spol-na bolezen niti motiravica mrzli-ca jih ne pokosita toliko kot jih vname — nosilstvo. Zaradi tega so izumrle že cele vasi, da, cele pokrajine. Stotisoči zamorcev so vsak božji dan na cestah: težko natovorjeni služijo v pekočem afriškem solncu evropskim im-perialistom kot prometno obelo. Ta delovni sistem bi se kaj la-hko nadomestil s modernejšimi hitrejšimi in varnejšimi pro-metnimi sredstvi. Toda danes je položaj tak, da graditev novih prometnih cest vzhaja domači-nom — grozo. Ne zaradi primi-tivnih predpogočkov, marveč zato, ker imajo slabe izkušnje. Lahko bi rekli, da se da velikost neke nove naprave — naj bo že pre-casta — dognati po tem, če izve-mo, koliko zamorcev je poginilo pri tem delu. Londres omenja za sedaj še nedovršeno železnico iz Konga k morju in pravi, da je od oktobra 1926 do novembra 1927 zahtevalo 140 km proge na francoskem ozemlju življenja — 17.000 ljudi. Na drugi strani so Belgijci pravkar končali 1200 km železnice, ki so jo začeli gra-diti pred 8 leti in so žrtvovali "samo" — 3000 črnih delavcev.

Železniško delo je v Afriki na slabem glasu. Vzhaja grozo ce-lo sušnjem, ki grada železnice tako rekoč s svojimi trupli. Lon-dres pravi, da je bilo sušenstvo formalno alcar odpravljeno; ta-ko vsaj pričajo izjave odgovor-nih ministrov. V resnici pa su-šenstvo še vedno obstoji. V je-ziku Afričanov se imenujejo ti sušnji uolosi. Uolosi so last po-glavarja kakor krava in druga živina. Daje jim baje in hrano ter eno ali dve ženi, da se raz-množujejo. Njihovi otroci se i-menujejo ga-bibi, otroci sušnjev. Prej so sušnje kupovali, zdaj jih zamenjujejo. Na enega svobod-nega moža pripada 15 uolovov.

Po zamorskem pojmovanju življenja niso ti sušnji nič pre-več nesrečni. Nasiljo vodo, obde-lujejo polja in ko njihov lastnik ne ve, kakšno delo bi jim do-dešil, jim enostavno veli: "Poj-dite za pol leta in delajte, kar se vam zljubi, samo davek mi pla-čajte." Po navadi delajo štiri dni na teden za svojega lastnika, o-stale tri dni pa lenuharijo, si praskajo noge in gladijo trebuh.

Toda to so sušenjske idile; po-lajaj se bri ispremeni, ko se po-javi belec, ki zastopa kolonijal-no upravo. Pride vojak k pogla-varju in veli: "Potrebujemo 50 ljudi!" Poglavar, kakopak ne po-ljše na delo svojih otrok in so-rodnikov, marveč da na razpolo-go sušnje. Vsak zameorec je po zakonu dolžan delati dva tedna na leto za interese kolonijalne uprave. To delo opravljajo suš-nji. Zakon belcev določa največ dva tedna, občaji črncev pa ve-č tako, da delaj sušnji za vse dru-ga. Sušnji služi v vojski. Sušnji je izkopai satubaki prekop, zgra-dil železnice v Senegal, v Su-danu, v Togu, v Dahomeji in v Kongu. Denar, ki ga zasluži, mo-ra izročiti gospodarju. Po dva tedna se vlači sušnji po savani s trideset kil manioka na hrbtu s ženami in deči, da prinese hrano oddaljenim mestom civilizacije. Tovorni avtomobil bi naj-boljše opravil to nalogo. Toda ... ko pa je bencin tako drag in toliko banan med potjo! Sušnji je bananski motor. Ko na vasi ni več moči in je treba nadaljnji sil, pošlje načelnik stare uolose in mlade ga-bibi. Po starih in otrocih pridejo na vrsto žene-ne mlade, ki so zmogne roditi no-ve sušnje — marveč stare, o-solnce izžete. V Afriki je vse su-šenstvo — sušenstvo je sim-bol ebenove dežele. — ("Z. in S.")

Premogorov zopet obratuje. Danville, Ill. — Premogorov, ki se nahaja v bližini Dane, Ind., in pri katerem je zadnji petek prišlo do majhne "revolucije", ko je tristo rudarjev in simpa-tičarjev navadilo na rudarje, ki so zaposleni v tem rovu, je zo-pet pričel z obratovanjem. Ra-den dvema, so se rane premla-stenim rudarjem že zamilile. Kompanija sedaj išče trajne sodniške prepovedi proti staj-karjem. Premogovnik obratuje na "zadružni" podlagi.

CHICAGO.

(Nadaljevanje z 2. strani.)

Živiljsko silo in mladeniško energijo Chicago morda najboljše opazuje pesnik Chicago, Sand-burg. On zaključuje svojo pe-sem o Chicagu tako-le: Laughing the stormy, husky, brawling laughter of Youth, half naked, sweating, proud to be Hog Butcher, Tool Maker, Stacker of Wheat, player with Railroads and Freight Handler to the Nation.

FLIS

RAZNE VESTI

Naval policije na mlade stavkar-ice napravil nasprotni učinek.

New Brunswick, N. J. — Stav-ka, ki se vrši že več tednov pri General Cigar kompaniji, je do-bila nove življenje. Policijski načelnik je namreč sklenil po-loviti vse stavkovno strabo mladih stavkarice in s tem zdrobiti stav-ko sedemsto delavk. Njegovi po-močniki so v prvem valu are-tirali deset delavk.

Policijski načelnik se je zelo začudil pri drugem valu, ko je videl, da se je stavkovna stra-ža zelo pomnožila: od petdeset oseb je narasla na sto petdeset.

Sodnik sverniti petdeset za "nevo obravnavo v Centralji."

Spokane, Wash. — Petičja, da sodišče dovolj novo obravnavo osim delavcem, ki so v zaporih Walla Walla že več let, je bila svernjena po svernem sodniku Websterju. Delavci so bili obo-jejeni na doiga leta ječe radi tega, ker so se branili pred napadom ameriških legionarjev, ki so pred leti nasokili dvorano IWW v Centralji, Wash. Legionar-ji so bili nahujekani od inter-son leenega trusta na zapadu.

Stavka malarjskih delavcev.

Wilmington, Del. — Nad sto delavcev je zastavkalo ta dni pri Keyatone Tannera Co., ker ni hotela družba pristati na nj-hove zahteve za svilaenje me-sede. Stavkarji so razpostavili o-koli tovarne piketno strako in kakor hitro so to storili, je do-spela policija in je aretirala de-velet stavkarjev.

NA PRODAJ

Prodaja se dve 6 sobni hiši na eni loti. Cena po dogovoru. Vpraša se na: 370 First Ave., Milwaukee, Wis. — (Adv.)

NA PRODAJ — 6 lot na Nor-mandy Ave., vključivali vogal 51st street, Chicago. Cena — \$1700. Delno je takoj plačati. Lastnik, Mostyn, 5808 S. Nagle Ave., Chicago. — (Adv.)

POJASNILLO

Clanom narodnikom Prosvete, društvenim tajnikom in asistencijam lista Prosveta, bodi s tem pojasneno, da NÖV ni sistem plačevanja narodnine gre v veljavu 1. julija 1929. Vsi na-rodniki, ki dolgujejo na naro-dnini za NAZAJ, morajo plačati po starem sistemu vse kar dol-gujejo do 30. junija 1929. Pro-sveta, da se to upošteva in v zve-zi na znanje. Za list Prosveta — Philip Godina, upravitelj.

NAROČNIKI POZORI

Znamenje (June 30-29) po-meni, da vam je namenjena pe-telika ta dan. Penorije je pra-voznano, da vam lista ne usta-vimo. Ako lista ne prejmete, je mogoče vstavljati, ker ni bil plačan. Ako je vaš list plačan in ga ne prejmete, je mogoče vstavljati vseh naslednjih na-slovov, pišite nam dopisnice in navedite stari in novi naslov. Naši zastopniki so vsi društveni tajniki in drugi zastopni-ki, pri katerih lahko plačate na-rodnino. Narodnina za celo leto je \$4.00 in za pol leta pa \$2.00. Clani SNPJ doplačajo \$4.00 za leto, za pol leta \$2.40. Za mesto Chicago in Clano za leto \$7.50, pri leto \$4.75 za de-ne \$4.30. Za Evropo stane za pol leta \$4.50, za vse leto pa \$9.00. Tudi stane za Evropo \$1.75. Clani doplačajo samo \$0.50 za pošiljino. Narodnino lahko tudi sami pošiljate na naslov: UPRAVNIŠTVO "PROSVETA" 2557 S. Lawrence Ave., CHICAGO, ILL.

Aleksander Jablonski: ČAROBNA PRAVLJICA

Moji pokojni roditelji so gojili prijateljske stike s lepo damo, vdovo po generalu Korvinu K—sko, bogato veleposelstnico v eni južnih gubernij.

Bil sem takrat še deček, dočim je bila ona dama skoro že staraka. Spominjam pa se še dobro, kako ponosna, samozavestna in dostojanstvena je bila.

Na njenem vsem obrazu so bili še sledovi kozmetike, te priče ženskega poraza v borbi s neizprosno naravo. Toda oči je imela še živahne in prekrasne. Take oči vidimo samo na starih portretih iz dobe carice Katarine, a v aureoli sivih lasulj se zde vedno posebno ognjvite in izredno mladostne. Zdi se, kakor bi se skrivali sredi tega sivnega zatišja vsi demoni veselje, grešne bujne mladosti.

Dama je govorila vedno z vami v nekakem pokroviteljskem tonu in mislim, da drugače sploh ni znala govoriti. Vsi ljudje njene okolice so se ji zdeli majčkani in brezpomembni od njenega zdravstva, ki ga je nazivala kdove kakaj "moj vrtičar", do gubernatorja, ki ga je doledno nazivala "ta ubogi Falalej".

Dama sploh ni imela nobenih zvez s ruskim dvorom, toda dostojalo je posedeti z njo deset minut, pa je kar alpala izrase

dvor, na dvoru, k dvoru, avdi-jence, recepcije, dvorna parada, milost Njunih Velikanstev itd. Generalova, ki je bivala stalno na svojem domu ali pa si je hodila v Karlove Vary lečiti bolna jetra, ni videla in menda sploh ni hotela videti našega dolgočasnega bednega, enoličnega življenja. Vedno je bila v duhu "tam" na dvoru, kamor svoj živ dan ni imela dostopa, toda kjer je vedno krožila njena duša in kjer je za njo sijalo večno sonce.

Često ni niti vedela, kako je ime njeni kuharici. Klicala jo je kar "mila moja". Pač pa so ji bila dobro znana imena vseh dvornih lovcev, da ne govorimo o dvornih damah in članih carske rodbine.

Vse denarne težkoče in celo resne življenjske nadloge so se ji zdele malenkost in vedno je pričakovala, da se je bo dvor končno spomnil, da odpadejo vse neprijetnosti in nadloge, da ji zanesse usoda nekam daleč, kjer začne slednjič ono pravo in dostojno življenje.

Toda svoj živ dan menda ni sem naletel na človeka, ki bi tako znal napravljati, kakor ona. Tako radodarna, zapravljiva in lahkomiselna ženska menda ni bilo na vsem svetu.

— Šaj ni mogoče, da bi dvor popolnoma pozabil name, — je trdila venomer.

Bil sem se premlad, da bi razumel, zakaj polaga ta silovasa,

ponosna dama ki nikoli ni bila na dvoru, vse svoje nade baš na dvor, in zakaj na pr., ko ni mogla plačati protestirane menice, ni govorila o sodnem komisarju, marveč o dvornem maršalu Narškinu in o tem, kako se je car Gosudar zadnje čase očividno postaral, daš je še vedno očarljiv.

Sele pozneje sem zvedel njeno storijo ali bolje rečeno njen "primer" in vse mi je postalo jasno.

Evo te storije.

Nekoč bi se moral peljati Aleksander II. na povratku z vojaške parade v Varšavi skozi našo gubernijo. Vsa gubernija ga je nestrno pričakovala in vse je bilo postavljeno na glavo. Med plemstvom se je govorilo o plesu, ki so ga baje pripravljali in o veliki pojedini, ugrabilo se je, kdo in kje bo carju predstavljen, kakšna bo parada itd.

V tem pa je prispela z dvora vest, da ni treba nobenih priprav, da bo dvorni vlak samo vozil skozi gubernijo in da se mora gubernator s starešino, plemičem samo predstaviti na kolodvoru kjer bo vlak stal k večjemu pet minut.

To je bil hud udarec za visoko gospodo, a gubernator je videl v tem celo znak neke "nemilosti". Toda pomagati se ni dalo in da bi bil sprejem vladarja vsaj malo olepšan, so pustili na kolodvor deset izbranih članov plemstva. Med drugimi

je posetil gubernator — to je bil "ta ubogi Falalej" — tudi gospo Korvinovo K—sko, takrat še mlado vdovo po generalu in prosil jo je kot najlepšo damo cele gubernije, naj carju izroči šopek.

To je bil torej dogodek, ki je postavil na glavo vse življenje generalove vdove. Takrat je bila še v cvetu svoje izredne, očarljive lepote. Bilo ji je 25 let, možki se se zavoljo nje streljali in spoprijemali v dvobojih, toda ona se v guberniji ni čutila na svojem mestu. Sedela pred zrcalom, kjer je česala svoje zlato kodre, je čisto plakala, kajti zvest, da take lepote "nihče ne vidi", ji je bila neznanca. Da, če bi živele v Petrogradu, kjer je toliko velikih knezov, kjer je dvor, kjer prebiva vse visoko plemstvo... Ah, kako lepo bi bilo priti v Petrograd.

Seveda je spravil "ta ubogi Falalej" s svojim predlogom mlado lepotic v nepopisno sadrejo.

Kaj mislite, da je šala izročiti carju šopek? Samemu carju? Toda vse to je bilo gladko od rok in čisto drugače nego so splošno mislili. Lepa vdova si je pripravila govor in se ga je doma pridno učila. Nastavila je akrobno vse kar je hotela carju reči, in pred zrcalom je delala globoke poklone.

Toda na kolodvoru ni videla carja, marveč samo visokega, stasitega možkega, ki jo je s prijaznim moškim pogledom premeril od nog do glave. Moško se je zasmeljal in jo moško nagovoril. In kakor da je zakrožili tisti hip med njima nekak tok, ni bilo tu več ne carja ne podložnice, bila sta samo krepak možki in lepa ženska. Mlada vdova je s svojim ženskim čutom takoj razumela to in takoj, nehote, proti svoji volji in podzavestno je prešla na isti ton in začutila je v sebi žensko, samo žensko, ki jo možki podira z očmi.

Car je bil t' tem, "ubogim Falalejem" skoro osoren in starešini plemičev je podal samo mimogrede roko. Toda z njo je govoril, nje se je smehljaj, njene rože je duhal. A to se ni bilo vse. Povabil jo je, njo samo v svoj vlak na sladoled, kajti pritiskala je neznanca vročina.

A ko so prinesli sladoled na mizo, je car samo zamahnil z roko in vlak je oddrdal...

— A! — je bilo vse, kar je spravila mlada vdova iz sebe.

Toda car se je smehljaj, poljubljaj ji je roke in jo prosil — tako smešno jo je prosil — naj ga spremlja do Petrograda.

(Koniec jutri.)

Hudomušni Nestroy.

Ko so peki na Dunaju sklenili delati manjšo žemljico, se je pojavil slaven mojster Nestroy na odru v fraku, na katerega so bili pritrjeni gumbi v obliki majhen žemljice. Seveda je nastalo v pekovskem redu splošno ogorčenje in zadeva je prišla pred sodišče. Nestroy je bil obsojen na dva dni zapora, ker je razširil tako imeniten stan. Ko je odšel kazen, se je znova pojavil na odru in naročil svojemu partnerju, naj ga vpraša, kako se mu je v ječi godilo in da li ni trpel lakote.

— Ah, ne, je odgovoril Nestroy. Hčerka jetniškega paznika, ki me zelo ljubi, mi je potiskala žemljice skozi luknjico v ključavnici.

Peki so spoznali, da komiku ne morejo do živca in ga niso več tožili.

V vseh trgovinah.

— Milko, naš Tonček bo v kratkem godoval. Stopiva v trgovino, da mu kupiš trobento. Glej, glej, kako arčan namizek s temle krasnim prtičem: tega mi ne boš odrekel... Ah, diven klobuček, pa tale premila obleka s imenitnim plaščem... Daj no, bodi tako dober! Več, kako poceni so nogavice, če jih vzameš dvanajst skupaj. Greh bi bil zamuditi priložnost... Ljubček moj slati, tale prijazni avtomobilček, izborni samoderček, bi se nama prilegal.

Ko se zaklenca odpeljeta v avtu, natrpanem s novimi stvarmi, se spomni mama:

— Za Boga, Milko, kako si smešan, na Tončkovo piščalko si pa čisto pozabil!

Nadeždni pesnik.

— Ali ti smem prečitati svojo zadnjo pesem?

— Če je res zadnja, jo kar prečitaj.

V kuhinji.

— Čujte, Micka, kaj pa pomeni to? Včeraj sem našla tu vojaka, danes pa civilista.

— Šaj je bil tudi ta vojak, mistična.

Strahna bolezen.

— Jaz sem jo imela, to bolezen, gospa Petelinčeva, in lahko vam rečem: človek ali umrje od nje ali pa ostane svoj živ dan bebat.

V JUGOSLAVIJO PO CUNARD PROGI

Najboljše pogoje za potovanje na morje. 3 dni do Jugoslavije. Pariski odločilo se New York v Charlevoz vseh zvez. Potuje na eno leto veljavnosti parnikov.

BERENGARIA AQUITANIA MAURETANIA

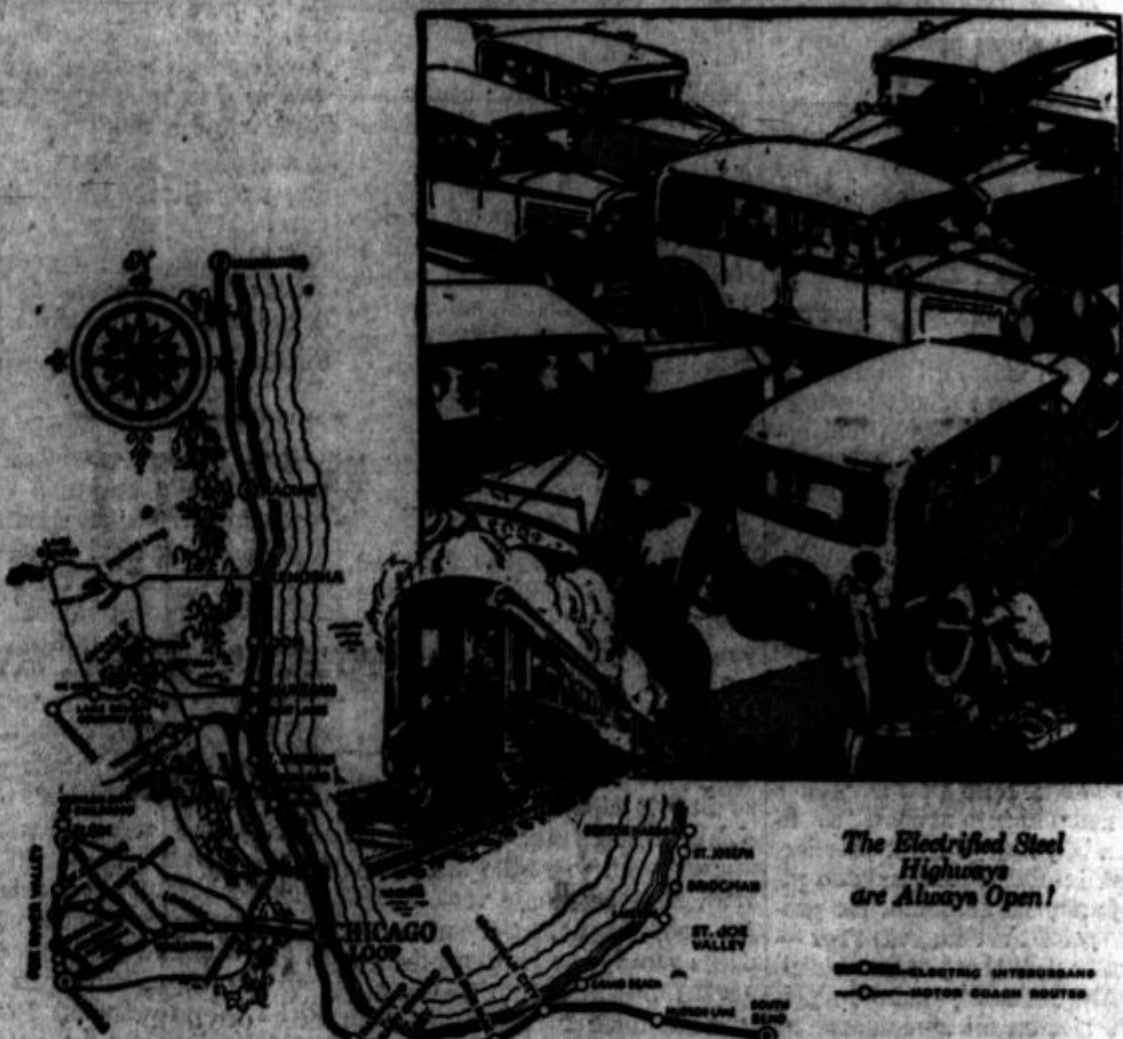
Vseh petih vozovj tudi novi parniki na oboje v Marju.

Vozni listi 2. razreda iz New Yorka do Ljubljane in nazaj \$100. Vozni listi 1. razreda iz New Yorka do Ljubljane in nazaj \$120. Vozni listi 3. razreda iz New Yorka do Ljubljane in nazaj \$80. Vozni listi 4. razreda iz New Yorka do Ljubljane in nazaj \$60. Vozni listi 5. razreda iz New Yorka do Ljubljane in nazaj \$40. Vozni listi 6. razreda iz New Yorka do Ljubljane in nazaj \$20.

CUNARD LINE

346 N. MICHIGAN AV., CHICAGO

Kdo imenuje to dan počitka?

The Electrified Steel Highways are Always Open!

ELEKTRIFICIRANA železna cesta je vedno pripravna pot brez prometne gneče!

ČEMU bi se vozili po poti, kjer se valda tuljenja rogov, in cvilenja zavor: uničujejo živci? Radujte se lepe in nagle vožnje s elektrificirani vlaki — 70 milj na uro, kamor želite iti severno — vzhodno in zapadno. Počivajte in odahnite si ko se vozite mimo prometne gneče. To je tudi ekonomično in več časa za obisk — kadar greste in se vozite tja in nazaj z elektrifiko železnico.

Za vozni red, vožnje in druga pojasnila za vse železnice telefonirajte RANDOLPH 8200

CHICAGO NORTH SHORE & MILWAUKEE RAILROAD

CHICAGO SOUTH SHORE & SOUTH BEND RAILROAD

CHICAGO AURORA AND ELGIN RAILROAD

(The Great Lines)

Skupni urad za vožnje letke: Izletniški in zabavni Biro, 72 W. Adams st., Randolph 8200. Brezplačna pojasnila za izlete, piknike in druga potrebna potovanja skozi Metropolitano železnico osenljive.

SOUTH SHORE LINE

NORTH SHORE LINE

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA V TISKARSKO OBRT SPADAJOCA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, častnice, knjige, kalendarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovanskem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Cene zmerno, unijsko delo prve vrste. Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue

CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTRENA POJASNILA

F. M. Dostojevski:

ZLOČIN IN KAZEN

Roman v šestih delih s opicami. Posvečen Vladimiru Leninu.

A mi vsi smo se zavedali, ko je stopil v sobo, da to ni človek naše vrste. Ne zaradi tega, ker je prišel nasvoden od lasuljarja, ne zato, ker je hitel kazati svoj um, temveč zato, ker je ogleduh in spekulat, zato, ker je šid in kujon, kar je očividno. Vi menite, da je pameten? Ne, bedak je, bedak! Ali je on par za vas? O, moj Bog! Vidita, gospa in gospodična, je obstal nenadoma, ko so šli že po stopnicah v stanovanje, "dasiravno so tistile moji gostje vsi pijani, vendar so poštenjaki; in če se latemo, kar delam tudi jaz, se bomo prilagali nazadje do resnice, ker hodimo pošteno pot, Peter Petrovič pa — ne hodi po pošteni poti. In daš sem ravnokar zabavljaj nanje, vendar jih vse spoštujem; celo Zametova — daš ga ne spoštujem — ga vsaj ljubim, ker je tak kakor majhen — pišček! Celotno živino spoštujem — Zosimova — zato ker je polten in razume svojo stvar... A dovolj besedi, in vse bodi odpušeno. Kaj ne? Odpušeno? Pojdimo torej. Ta hodnik mi je znan, stanoval sem še tukaj; tukaj v sobi št. 3 je bil tisti škandal! Kje torej stanujete? Katera številka? Osem? Pa zaprite se čez noč, nikogar ne pustite k sebi! Čez četrto uro se vrnem s poročilom in pol ure nato z Zosimovim, videli boste! Z Bogom, zdaj moram hiteti!"

"Moj Bog, Dunjica, kaj bo to?" je rekla Pulherija Aleksandrovna in se nemirno in strahoma obrnila k hčeri:

"Pomirite se, mamica," je odgovorila Dunja, odlagaje klobuk in ogrinjalo, "Bog sam nama je poslal tega gospoda, daš je prišel naravnost od popivanja. Nanj se lahko zaneseva, zagotavljam vas. In vse, kar je že storil za brata..."

"Ah, Dunjica, Bog ve, če pride? In kako sem mogla pustiti Rodjo samega!... Šaj pa se tudi nihakor nisem nadejala, da ga najdem takega! Kako osoren je bil, kakor bi se naju ne bil razveselil..."

Oči so se ji zasolile.

"Ne, mamica, to ni tako. Vi ne premisljate, temveč počete venomer! On je ves oslabil od teške bolezni — to je vzrok vsega."

"Ah, ta bolezen! Kaj bo iz tega, kaj bo iz tega! In kako je govoril s teboj, Dunja, je rekla mati in plaho pogledala hčeri v oči, kakor bi hotela razbrati vse njene misli, napolnjenosti s tem, da se Dunja zavzema za Rodjo in mu je torej odpustila. "Prepričana sem, da ei bo jutri premislil," je dodala, da jo potkusi do kraja.

"Jaz pa sem ravnokar prepričana, da bo jutri govoril isto — o tem," je rekla Avdotija Romanovna odločno.

To je bilo tedno vprašanje, zakaj ravno tu je bila tista točka, o kateri se je Pulherija Aleksandrovna zdaj zelo bala govoriti. Dunja je pristopila k materi in jo poljubila; mati jo je molče objela in stisnila k sebi. Nato je vnovič sedla in začela nemirno pričakovati Razumihina in boječe gledati za hčerjo, ki je — tudi v pričakovanju — prekrivala roke in začela hoditi semtertja po sobi in se zatipljati v svoje misli. Ta zamišljena hoja je kotala kot je bila stara navada Avdotije Romanovne in mati se je v takšnih trenutkih vedno bala motiti njeno zamišlenost.

Razumihin, to se razume, je bil smešen v svoji nenadni strasti do Avdotije Romanovne, ki ga je bila navdala v pijanosti; toda maralčno bi mu bil morda odpustil — brez osira na njegov nenavaden duševni položaj — ko bi bil videl Avdotijo Romanovno zlasti zdaj, ko

je hodila otožna in zamišljena in s prekrizanimi rokami po sobi semintja. Avdotija Romanovna je bila jako lepa — visoka, čudovito vitka, krepka in samozavestna, kar se je izražalo v vsakateri njeni kretnji, ne da bi ji je količjak jemalo milobo in gracioznost. V obraz je bila podobna bratu, pri tem pa prava krasotica. Lase je imela temnorjave, nekoliko svetlejše od bratovih; oči pa skoro črne, blesteče, ponosne in obenem včasih nenavadno dobrosrčne. Bila je blesta, a ne bolešno blesta, marveč njen obraz ne je svetel od svežosti in zdravja. Usta je imela majhna; spodnja ustnica, sveža in temnordeča, je silila s podbradkom vred malce naprej — edina nepravilnost tega krasnega obraza, ki pa mu je dajala nekaj posebnega, skoro očaden značaj. Izraz njene obličja je bil vedno bolj resoben nego vesel; a kako se je podajal k temu obrazu usmev, kako se je podajal smeh, vesel, mladosten in brezskrbni! Seveda je moral nagli, odkritosrčni, preprosti, pošteni, junaškorekpi in pijani Razumihin, ki se nikoli ni bil videl česa podobnega, na prvi pogled izgubiti glavo! Vrhutega pa mu je slučaj kakor nalašč pokazal Dunjo prvkrat v tistem lepem trenutku sestrske ljubavni in radosti nad svidenjem z bratom. Videl je potem, kako ji je v nejevolji drhtela spodnja ustnica v odgovor na smeje in nehvaležno krute bratove zahteve — in ni se mogel ustavljati.

Sicer pa je govoril resnico, ko je v pijanosti bleknil na stopnicah, da bo ekscentrična gospodinja Razkolnikova, Praakovijska Pavlova, ljubosumna ne je na Avdotijo Romanovno, temveč tudi na Pulherijo Aleksandrovno. Da si je štela Pulherija Aleksandrovna že trideset let, je kazal njen obraz še vedno ostanke prejšnje lepote; in vrhutega je bila videti mnogo mlajša, kar je navadno pri ženskah, ki so si ohranile jasnost duha, svežost, vitakost in pošteno in čisto srce do starosti. Lase so ji še začniali sveti in redčiti se, majhne, svetle gubice so ji še davno obdajale oči, lica so bila upadla in suha od skrbi in gorja, toda vendar je bil njen obraz še krasen. Bila je za dvajset let starejša silka Dunjičnega obraza, samo brez tistega izraza spodnje ustnice, ki pri nji ni stopala naprej. Pulherija Aleksandrovna je bila globokočutna, a ne do pretiranosti, in plaha in popustljiva, toda le do gotove meje; mnogo je znala popustiti in mnogo potrpeti celo takšnega, kar je nasprotovalo njenemu prepričanju, vedno pa je pasila na tiso mejo stanovitnosti, pravil in skrajnih prepričanj, katere ne bi bila prestopila nikakim okoliščinam na ljubo.

Ravno dvajset minut po Razumihinovem odhodu sta se zaslišala dva rahla, a nagla udarca na vrata: prišel je nazaj.

"Ne grem noter, ne ugetnem!" je odklonil naglo, ko sta odprli vrata. "Spi kakor klada, lepó mirno spi in Bog daj, da bi spal tako še deset ur. Nastavila je pri njem; velel ji je, naj ne hodi k meni. Zdaj vam privlečem Zosimova, da vam odda svoje poročilo, potem pa se vlezite tudi vsi naj se vam zdi, da ne morete več..."

In zopet je odšel po hodniku.

"Kako spreten in... vdan mladenič je!" je vzklila Pulherija Aleksandrovna z velikim veseljem.

"Zdi se, da je vrl človek!" je z nekakšno vneto odgovorila Avdotija Romanovna in zopet začela hoditi po sobi semtertja.

Okroglo uro pozneje so se zaslišali koraki po hodniku in novo trkanje na vrata. Obe ženski sta topot še popolnoma zaupali Razumihinu, da izpolni svojo obljubo; in res se mu je posrečilo, da je pripeljal Zosimova s seboj. Zosimov je bil takoj pripravljen pustiti pirovanje in iti pogledat k Razkolnikovu, k damama pa je šel nerad in z veliko nezaučnostjo, ker ni verjel pijanemu Razumihinu.

(Dalje prihodnjik.)